

příloha

1

Praha 1973

TEXTOVÁ PŘÍLOHA DIVADELNÍ VÝCHOVY Č.1

LETNÍ HŘÍČKY

Z publikací Zentralhaus für Kulturarbeit

v Lipsku

vybrala, přeložila a upravila

JANA VOBRUBOVÁ

Ústav pro kulturně výchovnou činnost - útvar zájmové
umělecké činnosti

P r a h a 1973

32404

Martina a Konrad Hoerningovi

L I Š K A D O V N I T Ě N E S M Í

Postavy: zajíc, žába, kohout, ježek, liška

V lese u zaječího domečku

Žába /přihopsá a natřásá se/: Br! Dnes ale byla voda studená! Teď bych se tak potřebovala zahřát v teplém domečku. Haló! Bydlí tu někdo? Kvak, kvak!

Zajíc /vykoukne z díry/: Já tady bydlím. Jsem zajíc. A kdo jsi ty?

Žába: Já jsem žába. Máš hezký domeček. Mohu u tebe bydlet?

Zajíc: Já nevím. Místo bych měl, ale zamokřila bys mě.

Žába: Ale ne! Než vejdu dovnitř, vždycky se napřed dobře osuším.

Zajíc: Dobře. Pojď tedy ke mně. Aspoň se nebudu tolik bát lišky.

Žába: Lišky? Kdo je to?

Zajíc: Ty ji neznáš?

Žába: Ne, chodím do lesa málokdy.

Zajíc: Je to zlý lupič. Na mě má už dlouho chuť.

Žába: To ti tedy nomohu.

Zajíc: Pojď dovnitř. /Oba zacházejí./

Kohout /pyšně se vnese/: Kykyryký!

Zajíc a žába /vykouknou/

Kohout: Dobré jitro! Kdopak jste?

Zajíc: Zajíc

Žába: A já žába.

Kohout: Já jsem kohout. Utekl jsem ze dvora, protože jsem měl být popraven a upečen. Mohl bych u vás bydlet?

Zajíc: Mohl bys, ale nesměl bys nás brzo ráno budit.

Kohout: Buďte bez starosti. Časně ráno potichouнку vyjdu ven a zakokrhám, až budu pořádně daleko. /Zajíc se

tázavě zadívá na žábu./

Žába: Ve třech aspoň budeme silnější.

Zajíc: Pojď tedy dovnitř.

Ježek /přicupitá, čenichá/: Uf, uf, uf! Dobré jitro! Neměli byste pro mne teplé místečko? Někdo mi rozbil hnízdo.

Žába: Nebudeš nás píchat bodlinami?

Ježek: Nebojte se, v domečku je úplně sklopím. Nastavuji je jen před dětmi.

Kohout: Třeba se liška zalekne jeho bodlin!

Zajíc: Dobře, přijmeme tě.

Liška /příplazí se/: Dobré jitro přeji! Jak se vám daří, moji milí přátelé?

Žába /tiše/: Kdo je to?

Ježek: Liška.

Liška: Jaký máte krásný domeček. Což kdybychom bydlili společně? Mohli bychom být dobrými přáteli. /Plíží se kolem domku./

Zajíc /tiše/: Chce nás sníst.

Zvířátka se na sebe ustaraně a bezradně dívají.

Ježek: Ano, můžeš u nás bydlet. /Zajíc rozčileně ježka zatahá, ten na něj mrkne./ Ale musíš prominout, když tě někdy píchnu bodlinami. V noci, když se mi něco zdá, se mi někdy zježí. A to víš, domek je úzký.

Liška /ustoupí/: Au!

Kohout: A nesmíš se zlobit, když tě ráno probudí moje kokrhání. V létě tak kolem čtvrté hodiny!

Liška: Jéje!

Žába: A já se někdy vracím úplně nasáklá vodou. Co tomu řekne tvůj krásný kožich?

Liška: Achich, ouvej! Myslím, že domek je pro mě opravdu příliš malý. A moc krásný vlastně taky není. Poohlédnu se jinde. /Odplíží se, zlostně kňučíc./

Ježek /směje se, ostatní s ním/.

Zajíc: Děkuji vám, že jste lišku zahnali. Sám bych to nedokázal. Zůstaňte u mne navždy. Můj domek je i váš.

Všichni: Děkujeme! Děkujeme!

Ježek: To musíme oslavit!

Všechna zvířátka radostně tančí a zpívají.

Martina a Konrad Hoerningovi

M Í Č P R O V Š Ě C H N Y

Postavy: Iva, Anča, Ela, Tonka, Běda, Pepík, Franta

Letní tábor. Louka.

Běda, Pepík a Iva sedí v trávě a znuděně hrají karty.

Pepík /náhle karty odhodí/: Už mě to nebaví. Pořád stejná nuda. Tomu se říká tábor!

Běda: Co to do tebe vjelo!?

Pepík: Pořád karty! Už je to otrava. Kdyby tu aspoň bylo dost míčů.

Iva: Ze začátku jich přece bylo dost. Tři jste zničili a dva zmizely. Kdo je zasil? Vedoucí určitě ne.

Anča, Ela a Tonka se znuděně přiloudají.

Anča: Taky se tak nudíte?

Ela: Kdyby tak byl míč.

Pepík: No právě!

Tonka: Ale ne na kopanou.

Franta přichází s malým balíčkem, usadí se poněkud stranou a rozbaluje ho.

Běda: Franto, dostals balíček z domova?

Pepík: Co v něm je? Čokoláda pro nás?

Všichni obklopí Frantu, který vybalí míč.

Iva: To je bezva - teď si můžeme hrát s míčem!

Všichni nadšeně souhlasí.

Franta /plačtivě/: Ne, mamka píše, že ho nemám nikomu půjčovat.

Všichni se na sebe zaraženě a překvapeně dívají.

Ela: Nebuď srab! Přece ti míč nezničíme. Pojď!

Franta: Ne, musím mamku poslechnout.

Ostatní jsou bezradní. Iva se snaží Frantovi míč vzít.

Franta ho křečovitě drží.

Anča /odtahuje Ivu/: Nech ho, když nechce.

Pepík: Tak ať si hraje sám. Pojďte. Najdem si plechovku a zahrajem si kopanou.

Běda: Mě vynech! To není žádná hra. /Děvčata přitakávají./

Iva /zve ostatní stranou/: Teď Frantu naštveme.

Ela: Jak, prosím tě?

Anča: Proč ho zlobit? Ukážeme mu, že se o jeho míč neprosíme.

Iva: Ale jak?

Anča: Jednoduše. Vymyslíme si nějakou správnou hru.

Tonka: Ale jakou? /Všichni přemýšlejí./

Pepík: Už to mám? Kohoutí zápas!

Běda: Prosím tě, s holkama!

Tonka: Tak na třetího.

Anča: Ty máš nápady, když je nás šest.

Iva /po chvíli/: Víte co, budem skákat přes kozu. Při tom se užije.

Ostatní souhlasí, staví se do řady a jeden po druhém skáče. Franta se na ně dívá nejdřív vzdorovitě, pak smutně. Zkouší si hrát s míčem sám, ale nebaví ho to. Usedá na zem a dá se do pláče. Ostatní přerušují hru.

Anča /Frantovi/: Chceš hrát s námi?

Franta popotahuje, neodpovídá.

Pepík: Když má míč jen pro sebe, tak ať si hraje sám.

Běda: Nebuď takový.

Tonka: Pepík má pravdu.

Iva: Já taky myslím.

Anča: Ale když chceme poslechnout mamku...

Franta: Dal jsem jí čestné slovo, že budu poslouchat.

Běda: No vidíte, chcete, aby porušil slovo?

Iva: Ale jeho mamka nemá pravdu!

Ela: To neříkej! Franta nemá tatínka. A má ještě dva bratry a sestru. A maminka nevydělává tolik, aby mohla pořád kupovat nové míče a všelijaké hračky.

Pepík: Jako kdyby mu chtěl míč někdo zničit.

Franta: S mým posledním míčem hráli větší kluci kopanou a bylo hned po něm.

Anča: Vidíte.

Iva: Mám nápad! Kdyby Franta přivezl míč domů v pořádku, určitě by se maminka nezlobila, i kdyby věděla, že jsme si s ním hráli i my. Nebo snad jo?

Franta /uvažuje/: Myslím, že ne.

Iva: No prosím.

Běda: A když se s míčem něco stane?

Ela: Tak se složíme a koupíme Frantovi nový. Na to dáme své čestné slovo.

Tonka: To je senza návrh. Co říkáte?

Běda: Jsem pro.

Anča: Já samozřejmě. A ty, Pepíku?

Pepík: Pro mě za mě...

Tonka: Hlavně aby souhlasil Franta.

Franta /radostně/: Sám si hrát je nuda.

Ela: No právě. Pojďme si házet!

Franta: Chyťte! /Vyhodí míč./

Všichni se radostně rozestavují, hrají a zpívají:

Chyťte míč, chyťte míč!

Zakoulí se, bude pryč!

Se slovy "chyťte míč" vyhazují míč spoluhráči, kdo míč nechytí, tomu ostatní zpívají "zakoulí se, bude pryč". Hra začíná volně, poznenáhlu se tempo zrychluje, děti se smějí a baví, také písnička je rychlejší a hlasitější. Do nejlepší hry zazní z dálky hlas gongu, svolávající k obědu.

Pepík: Oběd! /Utíká pryč./

Ela: Mám hlad jako vlk! /Běží za ním. Odbíhají i ostatní./

Tonka /podává Frantovi míč/: Tu máš svůj míč.

Franta: Ba ne, to je míč pro všechny.

Z dálky se ozývá táborový pokřik, svolávající k jídlu.

Franta a Tonka se přidávají a odbíhají za ostatními.

Robert Reinick

C O P S Í K O V I J E D O K A C H E N

Postavy: vypravěč, psík, větší počet děvčat jako kachny, děti a dospělí

Vypravěč: Byl jednou jeden malý psík,
který měl chvalně známý zvyk
štěkat a vrčet na všechno,
co do cesty se připletlo.

Psík se štěkotem přibíhá. Potkává jezdce na kole, dítě hrající si s míčem, paní pod deštníkem, různé jiné osoby podle nápadů čítí. Na všechny vyskakuje s hlasitým štěkotem.

Vypravěč: Tu kolébá se průvodem
kačer a kachna pochodem,
a za rodiči pěkně jdou
káčata v řadě za sebou.

Se štěbetáním přicházejí kačer, matka kachna, v řadě za nimi káčata. Blíží se k psíkovi.

Vypravěč: A náhle ke své radosti
uvidí louži na návsi.

Kačer: Koukněte, krásné koupaliště!

Kachna: Pojďte tam!

Káčata: To bude naše letní hřiště!

Psík: Pryč, pryč! To jsou mi nápady
vrhnout se takhle do vody!

Kdybych sem nebyl přiskočil,
byl bys rodinu utopil!

Vypravěč: Rodiče však nic nedbají.
na psíka zlostně káchají.

Všechny kachny natahují zobáky a štěbetají na psíka. Ten se dává na ústup.

Vypravěč: Psík hrozně se těch kachen lek,
bolestně stáhl ocásek,
a na útěku ještě kničí.

Psík: Kdo chce, ať tedy se sám zničí!

Vypravěč: Kachny však na něj nedbají,
do louže rychle spěchají.

Kachní rodina dovádí ve vodě, všichni plavou, stříkají na sebe, potápějí se a hrají si. Psík běhá rozčileně po břehu a štěká na ně.

Vypravěč: A ještě pak i zdaleka
moudrý psík na ně zaštěká.
A vrčí, co má síly jen.
Co je mu vlastně do kachen?

Lena Foellbachová

K O Č I Č Í P Ř Á T E L S T V Í

Postavy: kočka, myš, pět myšat, vypravěč

Vypravěč: Kdo ve světě má přátele,
tomu se žije vesele!
Však pozor! Někdy přítel též
může být samý klam a lež.
Jak ošálit vás dovede
zde tato hříčka předvede.

/Kočka se opatrně a plíživě blíží./
Vida, ji, už je tady kočka,
má chytrá, vševidoucí očka.

Tiše si kráčí po tlapkách,
je milá, nenahání strach.

/Z druhé strany je slyšet pištění. Stará myš nese velký hrnec, opatrně se rozhlíží, kolem ní se hemží myšata./

A tady - myší rodinka:
myšátka, myší maminka.

/Vypravěč ustupuje stranou. Myšata se pošťuchují a každé se snaží dostat se co nejbližší k hrnci. Myš je odhání./

Myš: Nestrkejte se! Ještě mi hrnec vyrazíte!

1. myška: Já už mám hlad!

2. myška: Mám chuť na kousek sýra!

3. myška: Jé, to voní!

4. myška: Dej mi aspoň líznout!

5. myška: Od večera jsme nic nejedly!

Myš: Kočka! /Leknutím upustí hrnec. Myšata začnou vyděšeně pobíhat, snaží se vzájemně schovávat a věší se na matku. Myš se bojovně postaví./

Kočka /přichází zvolna a ledabyly; zadrží myší rodinku, která chce utéci/: Přeji vám /sametově/ krásné dobré jitro, milá paní Myško. Jaké máte krásné dětičky. Zrovna k nakousnutí. /Všechny myši ustrnou./ Nebojte se, přece bych vás nesnědla!

Myš: Jenže kočky žerou myši, to je známá věc!

Kočka: Podívejte se na moje sametové tlapky. Chtěly by pohladit malé myšičky. /Myšata se pomalu blíží./

Myš: Jděte dál, děti. V těch sametových tlapkách vězí ostré drápy!

Kočka: Máte pravdu, paní Myško. Však je také potřebuji... když hrozí mým přátelům nějaké nebezpečí.

Myš: Paní Kočko, prosím vás, pusťte nás. Dostala jsem zbytky ze zabíjačky. Děti se už těší na hostinu.

Kočka: Nebude to zkažené? /Čenichá do hrnce./

Myš: Kdepak zkažené. Čerstvé voňavé sádličko.

Myšata chtějí blíž k hrnci.

Kočka: Vy jste ale lehkomyšlné! A nenasytné!

Myš: Co vás napadá. Div si tlapy neuběhám, abych pro děti opatřila denně něco k snědku.

Kočka: Dám vám přátelskou radu.

Myš: Přátelskou radu? Myš s velkou rodinou nemá přátel.

Kočka: Ode dneška budu já vaší přítelkyní!

Myš: Vy? Pro myší ocásek! Jak může být kočka myší přítelkyní?

Kočka: To brzy poznáte. Ochráním vás i vaše děti před zimou. Můj kožich vás zahřeje. A svými zuby a drápy budu lovit i pro vás. /Kočka si upravuje kožíšek. Myš ji s nedůvěrou pozoruje. Myšata se odvažují ke kočce blíž, ale při jejím sebe-menším hnutí se rozprchnou a piští./ Jen se ne-bojte, myslím to s vámi dobře.

1. myška: A nesníš nás?

2. myška: Přineseš nám kousek sýra?

3. myška: Ty máš tak zelené oči!

4. myška: A ty ostré drápy!

5. myška: Teď ochutnáme, co je v hrnci. /Myšata obklopí hrnec, kočka mezi ně sekne prackou, myšata se vyděsí a odskočí./

Kočka: Nepišťt! Sednout! Složit tlapy! /Myšata vystrašeně poslechnou./

Myš /diví se/: Takhle mě neposlechnou!

Kočka: Jsou to chytré dětičky. Vědí, že to s nimi myslím dobře. Sem s hrncem!

Myš /chce hrnec zachránit/: Ne! Od včera nejedly! Jen pár drobečků. Slíbila jsem jim hostinu!

Kočka /přitáhne si hrnec, obejme ho/: Však hostinu budou mít. /Myšata radostně piští./ Jen až přijde čas. /Myšata zesmutní./ Chcete snad zemřít hla-

dy? /Myšata piští, že ne, otáčejí se po matce./
Uschovám hrnec na zimu! /Myšata jsou nespokojena./ Ticho! Jsem vaše přítelkyně. Ještě dnes se pro vás vydám na lov. /Radostné pištění./ Ale hrnec uschovám. Dám ho do kostela pod poslední lavici. Až přijde krutá zima, ještě mi poděkujete. A abyste se nenudily než přijdu, můžete mi zatím poklidit. /S hrncem odchází. Myš se za ní rozezleně dívá. Myšata se dávají vesele do úklidu, tančí a zpívají./

Myšata: Tralala, tralala, naše kočka říkala,
že nás nechce sežrati,
bude nám pomáhati,
tralala, tralala, to nám kočka říkala.

Myš: Kočka se vrací! /Myšata se způsobně usazují se založenými tlapkami./ Přichází s prázdnou!

Kočka /líně se převálí, olizuje se/: Uhněte, ať si mohu odpočinout!

Myš: To jste se tak unavila na lovu? Co jste nám přinesla?

1. myška: Jak se olizuje!
2. myška: Podívej, to břicho!
3. myška: A mně v něm kručí!
4. myška: Zatím jsme pilně pracovaly!
5. myška: Všechno jsme tu vyleštily!

Myš: Jestli jste nic nepřinesla, přinesu hrnec sama!

Kočka /vyjde/: Ani hnout! - Právě když jsem chtěla hrnec uschovat v kostele, mělo dítě jedné mé přítelkyně křtiny. Bylo to moc dojemné.

Myš: Jakkpak ho pokřtili?

Kočka: Koho? Aha! Dali mu jméno Máloměl.

Myš: To je prapodivné jméno.

Kočka: Potom mě pozvali na přesnídávku.

Myš: A to jste dětem ani nic nepřinesla?

Kočka: Jsou to vznešení lidé. Myslíte, že jsem mohla něco ukrást?

Myš: Mohla jste o něco poprosit. /Myšata souhlasí./

Kočka: Máte pravdu, paní Myško. Jdu vyprosit dětičkám nějakou výslužku. Kousek sýra, koláček, slaninku.

Myšata: Tralala, tralala, jak to krásně říkala!

1. myška: Přinese nám kousek sýra!

2. myška: Kapku mlíčka!

3. myška: Drobečky!

4. myška: Kousek masa!

5. myška: Naše hodná kočička!

Kočka: Jdu a než se vrátím, dejte mi do pořádku zahradu!

Myš /zle se za ní dívá/: Pojdte děti, přineseme si hrnec!
/Myši chtějí odejít, ale kočka je zadrží, aby pracovaly. Vylekaná myšata pracují a zpívají, ale už ne tak vesele jako předtím./

Myšata: Tralala, tralala, naše kočka říkala,
že dobroty přinese,
malá myška nají se!
Tralala, tralala, to nám kočka říkala.

Myš: Kočka se vrací!

Kočka se s mňoukáním přivleče a lehne si.

Myš: Tak copak nám poslala vaše přítelkyně?

Myšata obklopí kočku.

1. myška: Snad není nemocná?

2. myška: Vždyť nic nenese!

3. myška: Kde má sýr?

4. myška: A masíčko?

5. myška: A sladký koláček?

1. myška: Paní kočko, bolí vás břicho?

2. myška: Asi z hladu.

Myš: To bych neřekla!

Kočka: Mňau! Mňau! Au! Au! Dostala jsem pro vás ty nejlepší kousky, ale cestou jsem potkala jinou přítelkyni a musela jsem k ní zaskočit na pečeného

kohoutka. A jak jsem spěchala, abych byla brzo zpět, zaskočila mi v krku kostička, au, au!

Myš: Ale výslužku nevidím!

Kočka: Netrapte mě! Nechte mě spát!

Myš: Mohla by se v spánku udávit. Pokusím se jí kostičku vyndat.

Kočka /vyskočí/: Jděte pryč! A přestaňte pištět! Bolí mě z vás hlava! Vrátím se pro vaši výslužku i když už nemůžu!

1. myška: Půjdeme s tebou!

2. myška: Pomůžeme ti!

3. myška: Můžeš se o mě opřít.

4. myška: Ty máš mastné vousy!

5. myška: A to tlusté břicho!

Kočka: Paní Myško, prosím vás, uklidněte ty děti. Vy-lekaly by děťátko mé přítelkyně svým pištěním.

Myš: Jakže se dítě jmenuje?

Kočka: Polosyt.

Myš: To je divné jméno.

Kočka: A nevyptávejte se mě pořád. Nesnáším to. A to všchné opakování a pištění vašich dětí taky ne.

Myš: Já zase nesnáším, když někdo nemluví pravdu.

Kočka: Aby vám nebyla dlouhá chvíle než se vrátím, vyperte mi hezky prádlo! /Odchází./

Myš: Nevěřím jí, nevěřím! Byla celá zamaštěná!

Myšata smutně pracují a zpívají:

Tralala, tralala, co to vlastně říkala?

Máme za ni pracovat,

sama si jde hodovat!

Tralala, tralala, asi nás oklamala!

Myš: Pojdte děti! Jdeme za ní! Tiše se seřaďte!

Myši se seřadí, opatrně našlapují. Kočka se vrací, těžkopádně a malátně. Nese hrnec. Myši se schovají.

Kočka: Mňau! Mňau! Mňam! Mňam! Tak plné břicho jsem už dlouho neměla! To byla dobrota! Hloupé myši!

Až se mě zase zeptají, jak bylo dítě pokřtěno, řeknu: Všechnosněd! /Vylizuje hrnec, olizuje se, lehne si, usne./

Myš: Tiše! /Opatrně se přibližuje a pozoruje, jestli kočka opravdu spí. Kývá na děti./ Tady ji máme, naši nejlepší přítelkyni. Je tlustá, líná - a falešná! Však se sama prozradila. Máloměl - to nám ujedla z našeho hrnce poprvé. Polosyt - vyjedla ho do poloviny - a Všechnosněd - snědla nám všechno! /Myšata se zlobí, myš je uklidňuje./ Tiše! Chcete ji vzbudit? Snědla by nás jednu po druhé! Přineste prádelní šňůru! /Opatrně kočku spoutají. Dávají pozor, aby ji neprobudily. Na hlavu jí nakonec nasadí prázdný hrnec./ Pojďte se podívat k popelnicím. Třeba tam najdeme něco na zub.

Myšata se tiše seřadí, opatrně vykračují a tiše zpívají:
Tralala, tralala, kočka všechno sežrala,
teď tu leží tiše,
a nám kručí v bříše.
Trala, trala, tralala,
všechny nás obelhala!

Kočka se probouzí, chce vstát, třepe hlavou, snaží se vyprostit.

Myš: Paní Kočko, co se stalo,
že vás lano omotalo?

Kočka: Achich, achich, myšičky,
rozvažte mi pacičky!

Myš: Zas bychom ti dobré byly?
Už jsme jednou doplatily
na to, žeš nás podvedla -
kočko falešná a zlá!

Kočka se snaží vyprostit, odplazí se pryč. Myši se radují.

Vypravěč: A tak končí naše hra,

v které faleš prohrála.
Milé myšky, žijte blaze,
důvěra vás přišla draze,
dostaly jste poučení:
Kočkám věřit radno není.

/Podle pohádky bratří Grimmů/

Několik poznámek o improvizaci k materiálům z NDR

Otištěné texty dětských hříček jsou vybrány ze sborníků, které vydává v Lipsku Ústřední dům pro kulturní práci /Zentralhaus für Kulturarbeit - obdoba našeho ÚKVČ/ pro zájmové kroužky a pionýrské či družinové skupinky, které hrají divadlo nebo skupinky, které se této činnosti věnují příležitostně. Většina hříček je opatřena krátkou metodickou poznámkou. Úvodem jednoho z těchto sešitků je otištěn článek K. Hoerninga o dramatické hře a improvizaci jako metodě podněcující a rozvíjející dětskou tvořivost a fantazii. Odtud i z jednotlivých poznámek k hříčkám je vybráno několik myšlenek, které by mohly být užitečné jak pro práci na některé z nich, tak v zásadě pro dramatickou hru vůbec.

Dramatická hra - jak mnohostranná a pestrá je tato múzická činnost dětí! Jak podněcuje fantazii a jaké nabízí možnosti organického zapojení a využití ostatních múzických odvětví!

Na různých druzích uvedených textů jsme se pokusili upozornit na mnohostrannost dramatické hry, na možnosti komplexní múzické práce. Uvedené texty nemají být rozhodně brány jako hotové scénky zahratelné v různých podmínkách a jednoznačně přijatelné pro všechny

skupinky a soubory, nýbrž jako modely dramatizací pohádek a drobných příběhů, jako jedna z možností zpracování námětu. Není podstatné, zda se dialog vytváří při hře metodou improvizace, či zda je předem napsán. V této oblasti neexistuje žádná samospasitelná metoda a každý, kdo s dětmi dělá dramatickou hru, si musí podle svých zkušeností najít vlastní cestu.

Jednou může být způsobem dramatické hry volné rozvíjení příběhu, dětem předem neznámého, a který vytvářejí na základě určité dané situace vlastní improvizací - to je nejtvorivější, ale i nejobtížnější cesta.

Jindy to může být společné vyhledávání hratelných příběhů dětmi samotnými, samozřejmě pod obezřetným vedením se zřetelem k otázkám dramaturgickým a technickým.

Při všech druzích improvizací by měly všechny děti od začátku do konce být pokud možno spoluúčastny na hře. Učitel, který má zkušenosti z ochotnického divadla, by se měl vyvarovat toho, aby nepoužíval metody "inscenování" her, nezkoušel jednotlivé výstupy odděleně nebo nevnucoval dětem hotové aranžmá.

Při tvořivé dramatické hře nedělá zpočátku nic jiného, než že aktivizuje dětskou hru a opatrně ji vede. Takový princip nesměruje ještě k divadlu. Proto také není důležité dbát na to, abychom se neotáčeli k obecnstvu zády. Zde není "obecnstvo", nýbrž pouze děti, které právě hrají a ty, které zrovna v dané chvíli nehrají. Nedělíme tedy hrací prostor na "jeviště" a "hllediště" a raději volíme hrací prostor uprostřed kruhu dětí.

Ovšem i u menších dětí z nižších tříd základní školy můžeme rozvíjet dramatickou hru tak, aby vědomě směřovala k divadlu. Proč bychom nemohli už v tomto věku seznamovat děti s divadlem, s jeho zákony a pravidly a usnadnit jim tak jejich pozdější cestu k divadlu. Vždyť v tomto věku se děti už seznamují s notami, začínají se

učit hře na nástroj, zpívají malé skladbičky. Z tohoto hlediska vychází zcela zákonitě potřeba hrát s dětmi i podle hotových textů, kterým se děti učí z paměti /nikoli ovšem před první zkouškou!/ a zvykat děti ponenáhlu na to, že nastudují scénku, hru, při čemž existují určité postupy, zákonitosti. dodržuje se určité rozestavení a podobně.

Ovšem cílem, k němuž veškerá práce směřuje, by nemělo být představení, kde by se děti předváděly, nýbrž umělecký nebo esteticky tvořivý proces jako základ pracovní metody.

Při dramatizaci známých klasických pohádek se můžeme rozhodnout pro zcela volné zpracování určitých motivů v plně samostatný příběh, aniž bychom lpěli na osobách a příběhu původní pohádkové předlohy, anebo se přidržujeme zcela přesně pohádkového příběhu, což větší vyžaduje zapojení vypravěče, protože mnoho věcí nelze bezprostředně předvést /různá kouzla apod./. Za velmi důležité považujeme uplatnění hudby v dramatické hře. Zpěv je tak důležitým prostředkem emocionálně estetické výchovy harmonické osobnosti, že ho uplatníme všude, kde to jen půjde. Právě tvořivá dramatická hra se dá velmi dobře se zpěvem spojovat. Můžeme děti nechat samostatně vymýšlet melodie. Můžeme přirozeně použít i písní, které děti znají, jimž se učily. Hudební improvizace by měly odpovídat zásobám a možnostem věku dětí, abychom nemuseli hru přerušovat nácvikem písně. Při dramatizaci a improvizaci by měl učitel vždy hledat takové situace, které zpěv usnadňují a dokonce ho vyžadují. Doprovod na nástroj, byť jakkoli jednoduchý, zvyšuje radost ze zpěvu a tím i radost ze hry. Zde otvírají Orffovy nástroje obrovské možnosti v oblasti hudebně rytmické jako rytmizování pohybových dějů, doprovod písní, využití bicích efektů apod. V elementární formě je možno použít i tance pro různé reje, radovánky a situa-

ce, které se nabízejí k pohybovému vyjádření. Ve výtvarnictví a práci v dílně naleznou uplatnění ty děti, které nenašly velké zalíbení v hraní rolí. Půjde o návrhy na výpravu, kostýmy, rekvizity a jejich výrobu.

Několik poznámek k přetištěným scénkám

Liška nesmí dovnitř. Hodí se pro děti už od 1. třídy. Nejlépe by bylo ji improvizovat. Učitel nejprve vypráví příběh tak, aby na děti zapůsobil. Pak příběh reprodukuje děti samy. Učitel ponechává volnost fantazie, opravuje pouze tam, kde není pochopena podstata příběhu. Pak se přistupuje ke hře. Za hrací prostor volíme nejraději kruh, v tomto případě přesněji tři čtvrtiny kruhu, představíme-li si z jedné strany kruhu domeček naznačený dvěma stoly k sobě přistavenými tak, aby se děti pod ně mohly skrčit. Děti by měly hraná zvířátka zpodobovat především pohybem a způsobem řeči. Kostymování není nutné. Můžeme však pro zvýšení radosti ze hry provokovat dětskou fantazii k vymýšlení určujících, charakteristických částí kostýmů. Zvířecí papírové masky samozřejmě netrpíme. Hudby můžeme použít ve formě jednoduchých melodií při příchodu zvířátek nebo zapojit známé písničky o zvířátkách, která zde vystupují.

Míč pro všechny je příkladem zpracování drobných událostí z každodenního dětského života. Nejlepším východiskem pro improvizaci bude opět hra v kruhu. V přírodě můžeme hrát venku se skutečným míčem. Budeme-li hrát v klubovně bez skutečné rekvizity, budeme dbát na přesnost hry s imaginárním míčem. Můžeme se pokusit i o charakteristiku jednotlivých postav tak, aby každému dítěti jednání přirozeně vyplývalo z myšlení, aby nehrálo jen když mluví. Scénku může uzavírat písnička nebo táborový pokřik, vžitý právě v tom letním táboře, v němž bude scénka hrána.

Co psíkovi je do kachen. Tato scénka dává možnost široce rozehrát improvizaci na poměrně malé ploše předlohy. Je to příklad, jak je možno v improvizaci vycházet i z básničky pro dramatickou hru dětí. Uplatní se v ní libovolný počet dětí v libovolných rolích podle nápadů. Osoby, které psík cestou potkává, nejsou nijak pevně dány, ty, které jsou uvedeny v textu, jsou jen inspirujícími příklady. Jejich setkání s psíkem je možno libovolně rozehrát. Rovněž počet kachňátek zcela závisí na počtu dětí ve skupině. I když se drží v houfu, každé může svou postavku rozehrát.

Kočičí přátelství opět využívá klasického pohádkového námětu. Hříčka může být rámována vypravěčem, který se pokouší o veršovou formu /odpovídá bajkovému ponaučení/, zatímco děj pohádky je improvizován v próze. Počet myšek je variabilní podle možností každé skupiny, tím bude i různě rozehrána situace kolem jídla, dialogy s kočkou, práce pro kočku. Ty mohou být rozehrány imaginárně nebo se skutečnými rekvizitami. Rovněž spoutání kočky na konci pohádky může být imaginární a kočka při pokusu o vyproštění a při svém neslavném odchodu bude vycházet více z pocitu vyvolaného fantazií než skutečností. K myším písničkám si děti mohou vymyslet vlastní melodie. Po pohybové stránce půjde o vystižení kočičích lživých pohybů a myšího cupitání. Zvířátka chodí samozřejmě vzpřímeně. Kostým může být naznačen. Pro kočku chlupatý svetr, myši mohou mít tělocvičný úbor. Uplatní se i jednoduché improvizované tanečky k písničkám. Oč v hříčce jde: přátele neposuzujeme podle toho, co mluví, ale jak se chovají.

Jestliže by se podařilo těmito příspěvky povzbudit chuť k dramatické hře dětí ve školním i mimoškolním okruhu, usilovat při tom o rozmanitost i jednotu múzické práce, byl by to zajisté krásný příspěvek k estetické výchově jako části socialistické výchovy osobnosti.

Zpracovala Jana Vobrubová

VOLNÝ VÝTISK